Трамп у Давосі: антиінституційна риторика, правовий вакуум і психологія небезпечної імпровізації

Автор: Віктор БЕДЬ

НДІ стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород,
22.01.2026 р.

Виступ президента США Дональд Трамп 21 січня 2026 року на Всесвітньому економічному форумі в Давосі став показовим не лише як сукупність політичних тез, а насамперед як тест на державницьку зрілість, здатність до стратегічного мислення та готовність діяти в координатах міжнародного права, прав і свобод людини, союзницьких зобов'язань і інституційної відповідальності. Саме за цими ключовими критеріями промова виявляє системні провали: концептуальну безсистемність, домінування самовихваляння, ухилення від принципових питань війни й безпеки, а також підміну правової логіки ситуативною та персоналізованою риторикою.

Ключовий дефіцит: ігнорування міжнародного права та прав людини як рамки світового порядку

Сучасний демократичний світовий порядок ґрунтується на фундаментальних принципах міжнародного права: суверенітеті держав, непорушності кордонів, забороні агресивної війни, відповідальності за воєнні злочини та безумовному пріоритеті прав і свобод людини. У давоській промові Дональд Трамп ці базові категорії або взагалі відсутні, або розчинені у загальних і декларативних формулюваннях — без чітких правових визначень, без називання агресора, без однозначної позиції щодо справедливості, відповідальності та дотримання норм міжнародного права.

Це не риторична дрібниця і не стилістичний недолік. Йдеться про принциповий політико-правовий сигнал: у межах такого дискурсу світ сприймається не як упорядкований правовий простір норм і зобов'язань, а як поле ситуативних домовленостей і транзакцій, у якому фундаментальні принципи легко підміняються «вигодою», передбачуваність — хаотичною мінливістю, стабільність — правовою невизначеністю, а право — політичною імпровізацією.

Російсько-українська війна: стратегічне ухилення від суті

Російсько-українська війна є не «регіональною кризою», а центральним викликом європейській і глобальній безпеці, фактично — повзучою гібридною Третьою світовою війною, у межах якої проходить випробування весь сучасний міжнародний правопорядок. Саме тут визначається, чи зберігають чинність принципи суверенітету держав, непорушності кордонів і заборони агресивної війни, чи вони поступаються силі, шантажу та політичному торгу.

На цьому тлі особливо показовим є те, що у виступі Дональд Трамп у Давосі відсутня належна предметна й правова рамка оцінки війни: немає чіткого й недвозначного визначення Російської Федерації як держави-агресора, немає логіки припинення агресії відповідно до норм міжнародного права, немає системи примусу до миру на засадах справедливості, відповідальності та відновлення порушеного правопорядку.

Фактично у риториці проступає небезпечна і концептуально порожня формула — «швидко закінчити війну» — без пояснення, яким саме способом і, що принципово важливо, на яких правових умовах. Такий підхід об'єктивно веде до ризику псевдомиру у формі замороженого конфлікту й реваншу агресора: припинення вогню без відновлення справедливості, без реальних гарантій безпеки для України, без притягнення винних до відповідальності та без усунення причин війни.

НАТО: підрив єдності через транзакційну філософію

НАТО — це не «клуб фінансових внесків», а інституція колективної оборони, побудована на довірі, передбачуваності та непорушності союзницьких зобов'язань. Її правовим і безпековим фундаментом є стаття 5 Північноатлантичного договору, яка закріплює принцип колективної оборони: збройний напад на одну з держав-членів Альянсу розглядається як напад на всіх, а кожна держава зобов'язується надати допомогу, включно з застосуванням збройної сили, для відновлення й підтримання безпеки в Північноатлантичному регіоні.

Будь-яка публічна риторика або політична лінія, яка переводить діяльність Альянсу в логіку торгу («платиш — захищаю, не платиш — сумніваюся або не захищаю»), безпосередньо підриває як психологічну, так і правову основу статті 5. Такий підхід де-факто знецінює принцип колективної відповідальності та руйнує саму ідею НАТО як союзу демократичних держав, об'єднаних не лише інтересами, а насамперед спільними цінностями, нормами міжнародного права та верховенством права.

У виступі Дональд Трамп та у ширшому давоському контексті НАТО постає радше як об'єкт політичного тиску й предмет ситуативної «угоди», винесеної за межі усталених союзницьких зобов'язань і міжнародно-правових рамок, а не як стійкий елемент системи євроатлантичної безпеки.

Стратегічний наслідок такого підходу є очевидним і надзвичайно небезпечним: навіть натяк на умовність союзницької солідарності стає прямим подарунком для держави-агресора — тоталітарної Російської Федерації, оскільки породжує сумнів у європейських суспільствах та політичних елітах. А сумнів у надійності колективної оборони є першим етапом руйнування механізмів стримування, єдності Альянсу та всієї системи безпеки демократичного світу.

«Гренландія» як симптом: надуманість, хотілки і небезпечний маневр

Давоський сюжет навколо «Гренландії» — у різних формах і формулюваннях (як прагнення «отримати», «домовитися», «контролювати») — демонструє особливо тривожну тенденцію: спробу перевести питання, що безпосередньо належать до сфери суверенітету союзників, міжнародного права та колективної безпеки, у площину персоналізованого геополітичного торгу. Така логіка сама по собі підриває довіру між союзниками й розмиває нормативні засади

міжнародного правопорядку, навіть якщо формально декларується відмова від застосування сили.

У ширшому контексті російської агресії проти України «гренландська» історія набуває додаткового й небезпечного змісту. Вона може виконувати функцію примітивно хитрого політичного маневру: змістовно відволікати увагу світової спільноти й медіа, створювати інформаційний шум і «великий сюжет», аби відкласти або уникнути відповіді на ключове питання сучасної європейської безпеки — вироблення реальної, правової та дієвої стратегії зупинення агресії Російської Федерації проти України й демократичного світу без поступок агресору.

Водночас принципово важливо наголосити: критика цього підходу не повинна і не може підживлювати російську пропаганду. Навпаки, вона має чітко показувати, що не сама дискусія про Арктику чи Гренландію, а саме відхід від міжнародного права, підміна норм суверенітету ситуативними «угодами» і персоналізованими домовленостями об’єктивно посилюють позиції держави-агресора.

Фактично, використовуючи «гренландський» сюжет як політичний маневр, Дональд Трамп отримав тимчасове відтермінування щодо необхідності чітко й публічно відповісти на питання російсько-української війни та надання Україні реальних гарантій безпеки у протидії агресору — тоталітарній Російській Федерації. Парадоксально, але така тактика виявилася результативною: на рівні Всесвітнього економічного форуму в Давосі тема російсько-української війни була фактично знята з центрального порядку денного або відсунута на другий план, що об’єктивно зіграло на руку путінській Росії.

Перекіс загроз: недооцінка Росії і перебільшення Китаю

У промові Дональд Трамп проступає небезпечний стратегічний дисбаланс у визначенні глобальних загроз: Китай подається як головний світовий антагоніст, тоді як Російська Федерація не артикульована як першочергова загроза, яка реально й безпосередньо веде війну в Європі вже сьогодні. Йдеться про війну, що фактично переросла у повзучу гібридну Третю світову війну, масштаби й наслідки якої значна частина міжнародної спільноти, зокрема й у демократичному світі, досі уникає визнавати належним чином.

Такий перекіс об’єктивно штовхає світ до стратегічної помилки. Поки демократичні держави витрачають політичні ресурси, увагу та інформаційний капітал на «велику риторику» щодо Китаю, держава-агресор — Російська

Федерація — отримує додатковий простір для затягування російсько-української війни, системного виснаження й руйнування України, а також для подальшого тестування єдності та стійкості євроатлантичної системи безпеки, насамперед НАТО.

У реальній системі загроз саме агресивна й тоталітарна Росія є актуальним, діючим і вже наявним джерелом руйнування міжнародного правопорядку на європейському континенті та у світі загалом. Недооцінка цього факту або його свідоме відсунення на другий план означає не зниження ризиків, а їх накопичення й трансформацію у ще масштабніші та небезпечні форми глобальної нестабільності.

Політико-психологічний і психоаналітичний вимір: оцінка ризиків управління

Аналіз публічної риторики, стилю мислення та моделей ухвалення рішень політичного лідера є невід'ємною складовою відповідальної політико-правової аналітики. Особливо це стосується керівника держави, яка володіє ядерним потенціалом, відіграє провідну роль у глобальній системі безпеки та декларує себе гарантом демократичного порядку у світі. У такому контексті політико-психологічний і психоаналітичний підхід дозволяє не оцінювати особу як таку, а виявляти системні ризики управління, що випливають із публічної поведінки, способу формулювання позицій і ставлення до інституцій, права та відповідальності.

Нарцисична домінанта і «Я-центрований» образ світу

Промова Дональд Трамп вибудувана за чітко персоналізованою схемою: «я зробив», «я дав», «я вирішив». При цьому інституційна роль держави, значення дипломатії, відповідальність союзників і, що принципово, нормативна роль міжнародного права або системно знецінюються, або відсуваються на периферію, або взагалі випадають із поля уваги.

У психоаналітичному сенсі така риторика вказує на компенсаторну потребу тотального контролю, за якої складність і багатовимірність світу витісняються спрощеним міфом про «сильного рятівника». У межах цього міфу немає місця ані праву, ані моралі, ані відповідальності, ані довгостроковому стратегічному мисленню — лише миттєвий ефект, персональний успіх і демонстрація сили.

Когнітивна фрагментарність і імпульсивний стиль

Розірваність тем, численні повтори, хаотичні переходи між тезами, перевага «ефектних» і часто пустопорожніх заяв над структурованим аналізом свідчать не про «живу манеру», а про відсутність концептуального опрацювання глобальних проблем та нерозуміння їхньої внутрішньої складності й взаємозалежності.

Для геополітики така модель мислення є критично небезпечною:

- де немає стратегії — з'являється незрозуміла «угода»;
- де немає права — приходить «торг» без верховенства права;
- де немає принципів — формується вразлива, мінлива, непослідовна і непередбачувана політика, що сама по собі стає фактором нестабільності.

Витіснення України як теми, що руйнує «шоу-логіку»

Україна та російська агресія проти неї є тією зоною, де неможливі риторичні трюки і політичне шоу: тут необхідні правова ясність, моральна визначеність і стратегічна відповідальність. Коли ж цього не відбувається, простежуються ознаки психологічного витіснення: проблема не вирішується — її просто «вимикають» з центрального кадру публічної уваги.

Однак витіснені проблеми у політиці мають властивість повертатися у формі катастроф. Саме таким шляхом світ рухається з 2014 року — від ігнорування російської агресії до повномасштабної війни та глобальної нестабільності, яку міжнародна спільнота досі надто часто намагається не усвідомлювати в її реальних масштабах.

Додаткові фронти глобальної нестабільності, які не вирішуються лозунгами: Північна Корея, Іран, Ізраїль–Палестина (сектор Газа)

Цей блок доцільно розглядати коротко — як концептуальний «стрес-тест»: чи здатна зовнішньополітична логіка, що підміняє міжнародне право ситуативними «угодами», забезпечити стабільність у зонах хронічних конфліктів. Якщо у глобальній геополітиці Сполучені Штати відходять від правових принципів на користь транзакційного підходу, негативні наслідки насамперед проявляються на найбільш вибухонебезпечних напрямах.

Іран.

Іранський напрямок поєднує ядерний фактор, розгалужену систему проксі-мереж, високий ризик масштабної регіональної ескалації та системні порушення прав і свобод людини. В умовах, коли міжнародне право

підміняється політикою «угод», Тегеран отримує небезпечний сигнал: правила є нестабільними, їх можна ігнорувати, а політичний тиск і шантаж стають ефективними інструментами досягнення стратегічних цілей.

Північна Корея.

Північнокорейський кейс уособлює крайню форму непередбачуваності, мілітаризованої логіки та демонстративної зневаги до прав і свобод людини. Потенційна військово-технологічна підтримка авторитарних режимів з боку Пхеньяна має прямий вплив не лише на безпеку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а й на війну в Європі — зокрема через посилення агресивних можливостей Російської Федерації.

Ізраїль–Палестина (сектор Газа).

Цей конфлікт є випробуванням здатності Заходу утримувати складний баланс між вимогами безпеки, нормами гуманітарного права, легітимністю дій та повагою до принципу суверенітету. Коли риторика і політичні гасла підміняють правові механізми й міжнародно-правову відповідальність, конфлікт не наближається до врегулювання, а трансформується у нескінченну радикалізацію з дедалі тяжчими гуманітарними наслідками.

У сукупності ці напрями демонструють просту, але принципову закономірність: там, де міжнародне право і права людини відсуваються на другий план, нестабільність не зменшується, а множиться. Жодні гучні заяви чи «швидкі угоди» не здатні замінити правову визначеність, інституційну відповідальність і послідовну політику стримування агресії.

Прогнози Прогнози, висновки та рекомендації

Прогнози на 2026 рік

1. **Євроатлантична безпека і НАТО.**

У разі збереження Сполученими Штатами транзакційного курсу у зовнішній політиці Європа буде змушена прискорити пошук автономніших механізмів безпеки. Водночас НАТО ризикує увійти у фазу внутрішньої психологічної ерозії: формально єдність Альянсу зберігатиметься, однак рівень довіри між союзниками поступово знижуватиметься, що послаблюватиме стримування агресії.

2. **Стратегія Російської Федерації.**

Російська Федерація використає будь-яку невизначеність, хаотичність і непослідовність дій адміністрації президента Дональд Трамп та республіканської більшості у Конгрес США як ресурс для затягування смертельно небезпечної для державної незалежності України, міжнародного права і світової демократії російсько-української війни. Це супроводжуватиметься нав'язуванням концепції «миру без справедливості» й фактичним толеруванням повзучої гібридної Третьої світової війни, яка за таких умов у будь-який момент може перерости у значно масштабніший і відкритіший міждержавний конфлікт. Паралельно триватиме збереження та посилення тоталітарно-репресивного режиму новітньої ядерної імперії зла — Російської Федерації.

3. **Ризики для України.**

Україна ризикує опинитися під тиском маніпулятивної й по суті безпредметної «угоди», у межах якої норми міжнародного права можуть бути підмінені політичним популістичним компромісом. Такий сценарій означатиме не завершення війни, а її відкладення та створення умов для майбутнього реваншу агресора.

4. **Фактор Китаю.**

Китай об'єктивно виграє від хаосу і розбалансування Заходу: чим більш розділеними і зайнятими внутрішніми суперечками залишатимуться демократичні держави, тим легше Пекіну буде грати на протиріччях, посилювати власні позиції та розширювати геополітичний вплив.

5. **Додаткові регіональні кризи.**

Інші осередки нестабільності — Іран, Північна Корея, Близький Схід — використовуватимуть ослаблення правової рамки міжнародних відносин як пряме запрошення до ескалації, подальшого збереження та зміцнення власних тоталітарно-репресивних режимів і підриву глобальної безпеки.

Висновки

Давоський виступ Дональд Трамп демонструє не державницьку стратегію глобальної відповідальності, а персоналістську риторику, у якій зовнішній ефект і політичне самоствердження підміняють зміст, а логіка ситуативної «угоди» витісняє право як фундамент ухвалення рішень.

У такій моделі міжнародне право, права людини та принципи демократії не виступають базисом політики, а відсуваються на периферію. Це створює пряму й системну загрозу для демократичного світу, оскільки підриває саму нормативну основу міжнародного порядку та заохочує ревізіоністські режими до подальшої ескалації.

НАТО, розглянуте крізь призму транзакційної філософії, втрачає головний ресурс — довіру. Саме це відкриває стратегічне вікно можливостей для Російська Федерація, яка системно тестує єдність і рішучість Заходу.

Недооцінка російсько-української війни та розмитість позиції щодо примусу агресора до миру на засадах права означають високий ризик «замороження» конфлікту — на умовах, що не усувають причини війни, зберігають загрозу і закладають підґрунтя для майбутнього реваншу.

Політико-психологічні маркери виступу — персоналізація, фрагментарність, витіснення складних і відповідальних тем — формують образ лідера, який не демонструє готовності та здатності до системного вирішення питань глобальної безпеки в умовах масштабної міжнародної кризи.

Рекомендації (стратегічні й практичні)

1. **Для України.**

Наполягати на тому, що будь-яке «припинення війни» можливе виключно в межах міжнародного права: із безумовним визнанням суверенітету та територіальної цілісності, наданням реальних безпекових гарантій і притягненням агресора до відповідальності. Будь-які альтернативні формули означатимуть лише відкладену війну.

2. **Для Європи та союзників.**

Уникати емоційних реакцій на персоналістську риторику, водночас послідовно зміцнювати інституційну спроможність НАТО та Європейського Союзу, зменшуючи залежність від політичних коливань у США та забезпечуючи стратегічну автономність у сфері безпеки.

3. **Для дипломатичної лінії Заходу.**

Не допускати підміни справедливого миру «угодою за рахунок жертви». Мир без права, відповідальності та гарантій — це лише пауза перед новою, ще масштабнішою війною.

4. **Для інформаційної політики.**

Протиставляти пропаганді та хаосу не контр-емоції, а правову ясність і перевірені факти: агресор має бути названий, злочин — кваліфікований, відповідальність — окреслена. Саме це зберігає довіру суспільств і стійкість демократій.

5. **Для стратегічного планування.**

Розглядати «гренландські» та інші штучно роздуті сюжети як потенційні інструменти відволікання уваги й утримувати фокус на головному: війна Російської Федерації проти України є центральним викликом європейській безпеці та ключовим тестом життєздатності міжнародного правопорядку.

Джерело

World Economic Forum. Davos 2026: Special Address by US President Donald J. Trump (full transcript). URL: https://www.weforum.org/stories/2026/01/davos-2026-special-address-donald-trump-president-united-states-america/ (дата доступу: 22.01.2026).